

RAAP-NOTITIE 1294

Plangebied Binnenweg 49 te Ellecom

Gemeente Rheden

**Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en
inventariserend veldonderzoek**

RAAP

Adviesbureau

Archeologisch

Colofon

Opdrachtgever: CSO adviesbureau

Titel: Plangebied Binnenweg 49 te Ellecom, gemeente Rheden; archeologisch
vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: augustus 2005

Auteur: *drs. E.I. Schuurman*

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2005\RHEB\N01294-RHEB.qxd

Projectcode: RHEB

Projectleider: drs. K.J. van den Berghe

Projectmedewerker: drs. E.I. Schuurman

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: niet van toepassing

Autorisatie: drs. E. Heunks

ISSN: 0925-6229

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2005

RAAP Archeologisch adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van CSO adviesbureau heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 9 augustus 2005 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met geplande woningbouw aan de Binnenweg 49 te Ellecom (gemeente Rheden). Doel van dit onderzoek was eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen en, voor zover mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

Tijdens het veldonderzoek zijn in het plangebied geen archeologische resten aangetroffen. Het bodemprofiel is tot gemiddeld 65 cm -Mv verstoord. Onder de verstoring bevindt zich de (intacte) C-horizont. Een natuurlijk bodemprofiel ontbreekt. Naar verwachting zal er als gevolg van de geplande werkzaamheden dan ook geen verstoring van archeologische waarden optreden. Derhalve worden geen aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

Wel maken wij u erop attent dat bij iedere gravende activiteit het aantreffen van (niet voorspelbare) toevalsvondsten niet kan worden uitgesloten. Indien hiervan sprake mocht zijn, dient de overheid (Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek) hiervan op de hoogte te worden gesteld in het kader van de meldingsplicht (Monumentenwet 1988, Artikel 47).

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van CSO adviesbureau heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 9 augustus 2005 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met geplande woningbouw aan de Binnenweg 49 te Ellecom (gemeente Rheden). Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Plangebied

Het plangebied (circa 0,2 ha) ligt ten westen van de N348 in de historische dorpskern van Ellecom. Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 40E van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 203.281/449.594. Het perceel staat kadastraal bekend onder gemeente Dieren, sectie S, nummers 952 en 953. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied deels bebouwd en deels in gebruik als grasland en parkeerplaats.

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek.

Het bureau- en inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998).

RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK) dat valt onder Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB) (KNA; <http://www.sikb.nl>).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit (de omgeving van) het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Het plangebied ligt op een daluitspoelingswaaier die ontstaan is ten tijde van de laatste ijstijd, het Weichselien. Deze daluitspoelingswaaier bestaat uit materiaal dat afkomstig is uit een relatief klein erosiedal in de stuwwalrand en is afgezet voor de monding van dit dal (Willemse, 2005). Het plangebied ligt op een korte afstand van het lager gelegen dal van de IJssel.

Bodem

De bodem in het plangebied bestaat uit hoge bruine enkeerdgronden met lemig fijn zand (Stiboka, 1975: code bEZ23).

Archeologie

In ARCHIS staat een aantal archeologische vindplaatsen geregistreerd uit de omgeving van het plangebied. Circa 100 m ten zuiden van het plangebied bevindt zich de St. Nicolaaskerk (ARCHIS-waarnemingsnummers 1344 en 30291). Hier zijn tijdens archeologisch onderzoek in 1948 resten aangetroffen van een eenvoudige, tufstenen zaalkerk uit de 12e eeuw. Verder zijn er dertien paalkuilen gevonden van een gebouw dat als voorganger van de tufstenen zaalkerk beschouwd wordt (Willemse, 2005). Circa 300 m ten noorden van het plangebied zijn in het verleden crematieresten uit het Mesolithicum t/m de Vroege Middeleeuwen aangetroffen (ARCHIS-waarnemingsnummer 50645) en de resten van een nederzettingsterrein uit de Bronstijd t/m Late Middeleeuwen (ARCHIS-waarnemingsnummer 50641)

aangetroffen. Verder zijn er tijdens eerder onderzoek in de bebouwde kom van Ellecom op verschillende plaatsen archeologische vondsten gedaan (Willemse, 2005). Het betreft enkele verspreide vondsten (uit boringen) van onder andere fragmenten handgevormd of gedraaid aardewerk en een vuurstenen artefact met dateringen in de Prehistorie, de Vroege Middeleeuwen en het eerste deel van de Nieuwe tijd. Uit deze vondsten blijkt dat Ellecom al vanaf de Prehistorie een aantrekkelijke bewoningsplek is.

Historische gegevens

Ellecom is een van de oudere dorpen van de Veluwezoom. Het dorp wordt al genoemd in een akte uit 1019 na Chr. met de naam 'Ellingen' (Willemse, 2005). Het plangebied maakt deel uit van de historische dorpskern van Ellecom. Op de kadastrale kaart van de gemeente Dieren uit 1817 is zichtbaar dat in het plangebied bebouwing (een huis) aanwezig was (<http://www.de woonomgeving.nl>; Gemeente Dieren, sectie F, perceelsnr. 275).

Archeologische verwachting

Volgens de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Rheden geldt voor het plangebied een hoge archeologische verwachting (Willemse, 2005). Er zijn in het verleden al vele vindplaatsen op de daluitspoelingswaaiers aangetroffen. De daluitspoelingswaaiers liggen in de overgangszone van de stuwwal naar het dal van de IJssel. Ze liggen hoger ten opzichte van het rivierlandschap van de IJssel en zijn onder andere hierdoor al vanaf de Prehistorie aantrekkelijke woonplaatsen. Ook was het vanaf de daluitspoelingswaaiers mogelijk om over korte afstanden gebruik te maken van verschillende landschapstypen. Vaak zijn de daluitspoelingswaaiers afgedekt met een dik pakket humeus zand (een esdek), waardoor archeologische resten over het algemeen goed beschermd en geconserveerd zijn.

Ook volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW; ROB, 2000) geldt voor het plangebied een hoge kans op het aantreffen van archeologische waarden.

Op grond hiervan gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Laat Paleolithicum t/m Nieuwe tijd. Op basis van de geomorfologische en bodemkundige gegevens worden de archeologische resten aan de basis van het esdek verwacht.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Tijdens het veldonderzoek zijn 6 boringen verricht (figuur 1). Vanwege de aanwezige bebouwing en hierdoor beperkte oppervlakte kon geen regelmatig boorgrid worden toegepast. De boringen zijn zo gelijkmatig mogelijk verspreid over het plangebied gezet. De gehanteerde boordichtheid wordt geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode Laat Paleolithicum t/m Nieuwe tijd. Deze methode is niet geschikt om verkavelingspatronen, graven en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen.

Er is geboord tot maximaal 120 cm -Mv. Vanwege de sterk grindige opbouw van het bodemprofiel was het niet mogelijk om de boringen met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm te zetten. Er is daarom gekozen voor een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boringen zijn conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

In het gehele plangebied is de bodem tot gemiddeld 65 cm -Mv verstoord. Een natuurlijk bodemprofiel ontbreekt en er is geen esdek aangetroffen.

De bovenste 40 cm worden gekenmerkt door een donkerbruingrijze tot bruingrijze laag van zwak siltig, humeus, matig fijn en grindrijk zand. Verder zijn in deze laag recent puin en een fragment aardewerk uit de 20e eeuw (boring 4) waargenomen. De laag is geïnterpreteerd als bouwvoor. In 4 boringen is vanaf gemiddeld 40 cm -Mv een verstoorde of verploegde bodemlaag aangetroffen (boringen 3, 4, 5 en 6). Deze laag bestaat uit donkerbruingrijs tot bruingrijs, geel gevlekt, matig siltig, matig fijn, humeus en grindrijk zand en bevat houtskool en recent puin. In de boringen 1 en 2 is op gemiddeld 40 cm -Mv een A/Cp-horizont aangetroffen. Ook hier is houtskool en puin (uit de 18e en 19e eeuw) aangetroffen. In alle boringen (met uitzondering van boring 5) is vanaf gemiddeld 65 cm -Mv een lichtbruine, matig siltige, ijzerhoudende en grindrijke laag aangetroffen, die geïnterpreteerd wordt als de C-horizont. Vanaf deze laag is het bodemprofiel intact. Het betreft

de daluitspoelingswaaierafzettingen die met het toenemen van de diepte lichter van kleur, grover en grindrijker worden.

In boring 5 is geen C-horizont aangetroffen. Hier is op 110 cm -Mv een ondoordringbare laag aangetroffen. Het lijkt te gaan om de restanten van een fundering van een muur van de voormalige werkplaats die zich in het verleden ten zuiden van de huidige werkplaats bevonden heeft. Het is ook mogelijk dat het om een recente rioolbuis gaat, aangezien in de nabijheid van boring 5 een put waargenomen is.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn geen concrete archeologische indicatoren aangetroffen die wijzen op de aanwezigheid van een vindplaats. Het bodemprofiel in het plangebied is verstoord. Het esdek, waarin eventuele archeologische vondsten verwacht werden op grond van de geomorfologische en bodemkundige gegevens, is niet aangetroffen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Tijdens het veldonderzoek zijn geen aanwijzingen gevonden voor vindplaatsen in het plangebied. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Het bodemprofiel is in het gehele gebied tot gemiddeld 65 cm -Mv verstoord. Een natuurlijk bodemprofiel ontbreekt. Onder de verstoring bevindt zich de (intacte) C-horizont.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten wordt ten aanzien van het plangebied géén vervolgonderzoek aanbevolen.

Wel maken wij u erop attent dat bij iedere gravende activiteit het aantreffen van (niet voorspelbare) toevalsvondsten niet kan worden uitgesloten. Indien hiervan sprake mocht zijn, dient de overheid (Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek) hiervan op de hoogte te worden gesteld in het kader van de meldingsplicht (Monumentenwet 1988, Artikel 47).

Literatuur

- Brinkkemper, O., e.a. (redactie)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- ROB**, 2001. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) 2e generatie. Globale Archeologische Kaart van het continentale Plat. Archeologische Monumentenkaart*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort (cd-rom).
- Stiboka**, 1975. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000; blad 40 Oost Arnhem*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Willemse, N.W.**, 2005. *Bebouwde kommen gemeente Rheden: velp, Rheden, De Steeg, Ellecom, Dieren, Spankeren en Laag Soeren. Een inventariserend archeologisch veldonderzoek (verkenning). RAAP-rapport 1071*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
-Mv	beneden maaiveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

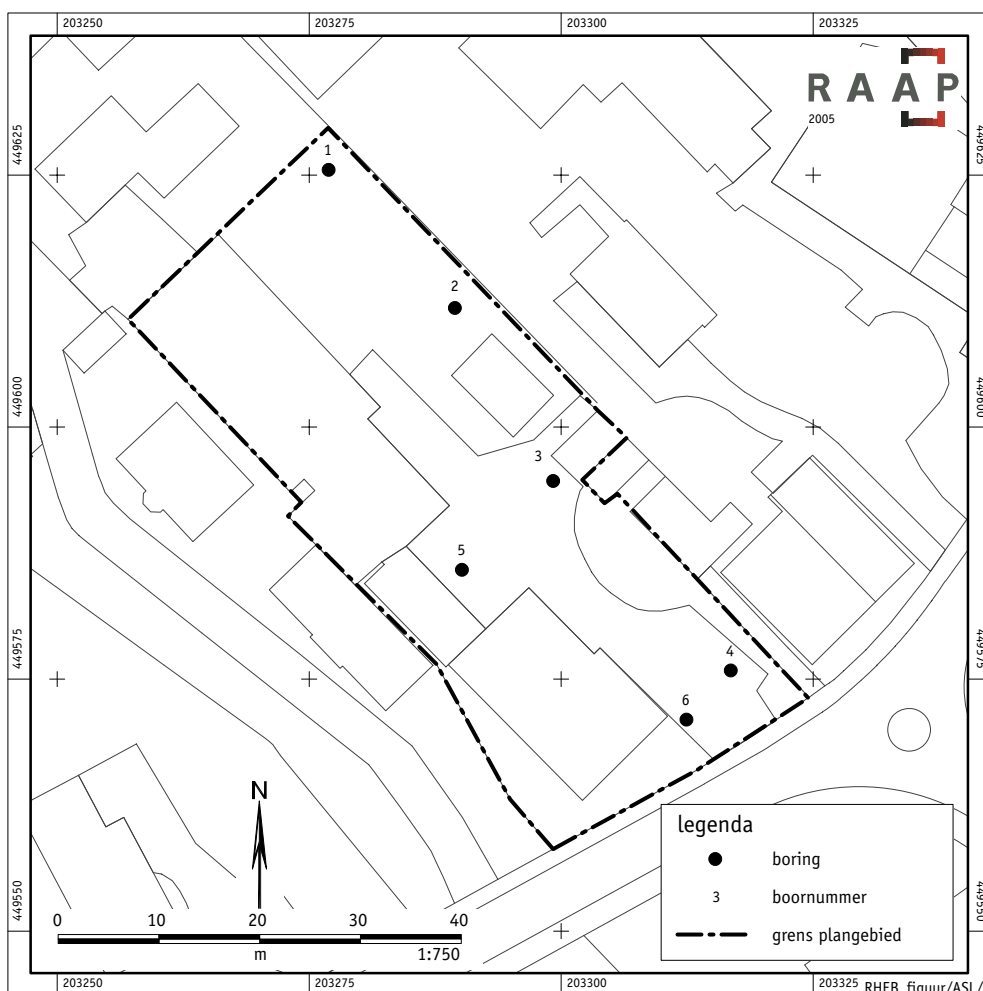
Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Verklarende woordenlijst

- archeologische verwachtingskaart** Een kaart waarop in vlakken staat aangegeven waar archeologische vindplaatsen kunnen worden verwacht. De kaart is het resultaat van een systematische analyse van relevante gegevens. De analyse is statistisch onderbouwd en wordt uitgevoerd met een GIS.
- enkeerdgronden** Dikke eerdgrond (= laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen) ontwikkeld op zandgrond onder invloed van de mens; worden ook wel essen genoemd.
- esdek** Oud verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten gevolge van bemesting. Voor de bemesting werden plaggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht. In geval van een es is de opgebrachte laag ten minste 50 cm dik. De term es is gangbaar in Noord- en Oost-Nederland. In Midden-Nederland wordt gesproken van enk of eng en in Zuid-Nederland van akker of veld.
- geomorfologie** Verklarende beschrijving van de vormen van de aardoppervlakte in verband met de wijze van hun ontstaan.
- Prehistorie** Dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven.
- stuwwal** Door de druk van het landijs in het Saalien opgedrukte rug van scheefgestelde preglaciale sedimenten.
- vindplaats** Plaats waar archeologisch materiaal is verzameld of te verzamelen is.
- Weichselien** Geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden.

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Periode	Datering
Nieuwe tijd	1500 - heden
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd	12 voor - 450 na Chr.
IJzertijd	800 - 12 voor Chr.
Bronstijd	2000 - 800 voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300 - 2000 voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800 - 4900 voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000 - 8800 voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.